

Kirkolliskokouksen perustevaliokunta

SUOMEN KANTTORI-URKURILIITON JA SUOMEN KIRKON PAPPISLIITON LAUSUNTO "PALVELIJOIKSI VIHITYT"-MIETINNÖSTÄ

1. Lähtökohdat

Kirkolliskokouksen perustevaliokunta on pyytänyt lausuntoja kirkon virkarakenteen uudistamista hahmotelleen komitean mietinnöstä "Palvelijoiksi vihityt". Lausuntoa on pyydetty mm. Suomen Kanttori-urkuriliitolta ja Suomen kirkon pappisliitolta (jatkossa liitot). Monivuotisen ja laajan yhteistyön perusteella näiden järjestöjen hallitukset ovat päättäneet antaa virkarakenneasiasta yhteisen lausunnon.

Lausunnon on laatinut Suomen Kanttori-urkuriliiton hallituksen ja Suomen kirkon pappisliiton hallituksen nimeämä työryhmä, ja liittojen hallitukset ovat hyväksyneet tämän lausunnon yhteiseksi lausunnokseen.

Suomen Kanttori-urkuriliitto ja Suomen kirkon pappisliitto haluavat lausunnossaan keskittyä mietinnön olennaisiin kohtiin henkilöstön kannalta ja kiinnittää huomion siihen, että toimivat henkilöstöjärjestelyt ja tunnustettu hengellisen työn tekijöiden asema ovat keskeisiä edellytyksiä kirkon perustehtävän toteuttamiselle.

2. Virkarakennemuutoksen tarve ja perustelut

"Palvelijoiksi vihityt"-mietinnössä virkarakennemuutoksen tarvetta perustellaan lähinnä ekumeenisilla velvoitteilla, viranhaltijoiden hengellisen identiteetin vahvistamisella sekä nuorisotyöntekijöiden ja diakoniatyöntekijöiden liittämällä tiiviimmin jumalanpalvelusyhteyteen.

Diakonaatti merkitsee uudenlaista luterilaisen virkateologian tulkintaa. Ehdotettu diakonaatti on virkateologisesti perusteltavissa sananjulistuksen osalta, mutta sakramenttien jakamisen osalta perusteleminen on ongelmallista. Ilmeisesti tämän vuoksi komitea on joutunut korostamaan ekklesiologista perustelua.

Ekklesiologisin perusteluin voidaan kanttorin virka liittää ilman muuta diakonaattiin kuuluvaksi. Komitea onkin kiitettävällä tavalla huomionnut kanttorin työn muusikkona, julistajana, kasvattajana ja sielunhoitajana. Kanttoreiden työ on olennainen osa sekä jumalanpalveluksia että kirkollisia toimituksia. Kanttori osallistuu musiikillisin keinoin sanan julistukseen sekä seurakunnan rukouksen ja ylistyksen johtamiseen. Ei ole perusteltua, että komitea näiden tehtävien lisäksi esittää kanttoreille vihkimisestä seuraavina oikeuksina suuren määrän lähinnä papillisia tehtäviä.

Ekumeenisia malleja virkarakenneuudistukselle ei selkeästi ole osoitettavissa. Koska Porvoon julistus velvoittaa sen piirissä olevia kirkkoja pyrkimään kohti yhteistä käsitystä diakonin virasta, kirkkomme ei tulisi hätiköiden tehdä omaperäisiä virkaratkaisuja.

Pappien, kanttoreiden ja diakoniatyöntekijöiden ammatti-identiteetti sekä kutsumus ja sitoutuminen kirkon virkaan ovat tutkimustenkin mukaan erittäin vahvoja (esim. Kirkon tutkimuskeskuksen seurakuntakyselyt 2001 ja 2002, Pontus Salmi: ”Seurakunnan hengellistä työtä tekevien työmotivaatio”). Tältä osin uudistuksen tarve ei ole suuri.

Virkarakenneuudistuksessa ei ole esitetty muutoksia piispan ja papin viran perusteisiin.

Viime aikoina lisääntyneet pienten seurakuntien taloudelliset ongelmat ovat olleet esillä useissa kirkollisissa yhteyksissä. Liitot haluavat huomauttaa, että vähävaraisten seurakuntien taloudellisen tilanteen helpottaminen ei saa olla virkarakenneuudistuksen lähtökohdana. Taloudellisiin ongelmiin on löydettävä ratkaisu, joka ei vaaranna pätevän henkilöstön ja korkeatasoisen toiminnan tulevaisuutta kirkossa.

Diakonaatti-termiä liitot pitävät sekaannusta aiheuttavana. Termi on keinotekoinen ja johtaa tarpeettomasti ajatukset yhteen virkaryhmään. Komitean alkuperäisessä toimeksiannossa esiintynyt nimitys ”erityisen palvelun virka” on liittojen mielestä käyttökelpoinen, vaikka komitea pitää sitä vaikeana sovittaa eri yhteyksiin. Kuitenkin mietinnössään todetaan, että viroista olisi käytännön kirjallisissa ja suullisissa yhteyksissä edelleen tarkoitus käyttää ammattien mukaisia nimityksiä kanttorin virka, diakoniatyöntekijän virka jne. Niissä yhteyksissä, joissa halutaan nimenomaisesti painottaa näiden virkojen ykseyttä ja yhteistä tehtävää, asiaa selventää parhaiten nimitys ”erityisen palvelun virka”.

3. Viran asema ja viranhaltijan ammattitaito

Pappi ja kanttori ovat kirkon säädösten mukaan seurakunnan perusvirkoja, joiden välttämättömyydestä jokaisessa seurakunnassa on säädetty kirkkolaisissa ja kirkkojärjestyksessä. Seurakunnan tehtäviä ja toimintaa koskevat säädökset pohjautuvat siihen, että nämä virat - erillisinä - ovat olemassa. Seurakunnan tehtävien ja toiminnan nykyinen laajuus ja vaikuttavuus ovat pitkälti näiden virkojen erityisosaamisen ansiota. Diakonaattiin kuuluviksi esitetyt viranhaltijat olisivat vastuussa paljon useam-

man tällaisen perustavan tehtävän hallitsemisesta kuin esimerkiksi kanttori on nykyään. Liittojen mielestä seurakunnan tehtävien hoitamiselle ei ole eduksi, jos yhden viranhaltijan toimenkuvaan kuuluu useita erilaisen erityisosaamisen alueita.

Kanttorin viran menestyksellinen hoitaminen edellyttää musiikin opiskelua lapsuudesta saakka sekä yliopisto- tai ammattikorkeakoulutasoisia opintoja. Useimpiin kanttorin virkoihin vaaditaan vähintään Sibelius-Akatemian musiikin maisterin tutkinto (tai vastaava kelpoisuus), kun muihin diakonaatin virkoihin lehtoria lukuun ottamatta kelpoisuusvaatimuksena on ammattikorkeakoulututkinto (tai vastaava kelpoisuus).

Kanttori on jumalanpalveluksessa papin tärkein työtoveri, ja molemmilla on oma luonteva roolinsa julistuksessa ja rukouksessa. Uusien diakonaattitehtävien liittäminen kanttorin työhön on keinotekoisia ja usein myös käytännössä mahdotonta. Tulevissa säädöksissä tulisikin välttää antamasta yksittäisille seurakunnille mahdollisuuksia muodostaa sellaisia toimenkuvia, että kirkon perustehtävien edellyttämä erityisosaaminen joutuu vaaravyöhykkeelle.

Papin ammattitaidon ytimessä ovat jumalanpalvelukset ja kirkolliset toimitukset, jotka edellyttävät korkeaa teologista osaamista ja teologin identiteettiä. Papiston nykyisten tehtävien tulee säilyä vain papin virkaan kuuluvina. Seurakuntalaisilla on oikeus saada tämä palvelu juuri papilta.

Erilaiset toimenkuvat perustuvat seurakunnan erilaisiin tarpeisiin ja liittyvät kunkin perusviran omaan luonteeseen ja itseymmärrykseen. Myös koulutus ja sen kehittäminen liittyy juuri tähän perustehtävään. Mietinnön yritys yhdistellä eri tehtäväkokonaisuuksia ja niihin liittyviä vastuuta on omiaan hämärtämään vallitsevia selkeitä toimenkuvia ja työnjakoa. Kirkolle, sen uskottavuudelle ja tehokkaalle toiminnalle on välttämätöntä, että sillä on päätoimista, pitkälle erikoistunutta ja kirkkoon sitoutunutta henkilöstöä käytettävissään.

Nykyisen käsityksen mukaan kirkon toimijat pappeja ja piispoja lukuun ottamatta ovat kaikki maallikoita. Mietinnön esittämä uusi kirkon hengellinen virka siirtäisi hengellisen työn tekijät pois maallikkouden piiristä. Liitot katsovat, että maallikkous nykyisessä merkityksessään on olennainen osa kirkkoamme eikä maallikkouden merkitys saisi vähetä, vaikka diakonaattiin esitettyjen virkojen hengellistä luonnetta vahvistettaisiin. On myös otettava huomioon se, että monet nykyisin virassa olevat kanttorit mieltävät kutsumustehtävänsä nimenomaan maallikkoudesta käsin.

Lehtorin virkaa tai vastaavaa ei ole muissa kirkoissa, eikä sen ylläpitäminen Suomen kirkossakaan ole perusteltua sen jälkeen, kun pappisvirka on avattu naispuolisille teologeille ja nykyiset lehtorin viran haltijat ovat siirtyneet eläkkeelle. Seurakunnissa saatetaan tarvita erilaisia teologin toimenkuvia ja vastuualueita, mutta ne on mahdollista saavuttaa papiston työnjaolla ja paikallisilla järjestelyillä. Muutenkaan tuskin on tarkoituksenmukaista, että yhdellä koulutusalueella on samalla tutkinnolla mahdollista valita kahden eri viran kesken. Siksi liitot eivät kannata lehtorin viran liittämistä suunniteltuun diakonaattiin.

4. Henkilöstöhallinto

Palvelussuhdeturva ja monet muut henkilöstöhallinnon yksityiskohdat ovat nykyisin kirkon eri ammattiryhmillä hyvin erilaisia. Virkarakenneuudistuksen yhtenä tavoitteena on ollut työntekijöiden virka-aseman selkiyttäminen. Kanttoreiden asema on kuitenkin nykyisellään selkeä ja hyvä, ja mietinnön esittämät uudistukset heikentäisivät kanttorin virkamiesoikeudellista asemaa huomattavasti.

Kanttorit ovat kokeneet virkaan annetun valtakirjan kirkon työntekijän identiteettiään vahvistavaksi, palvelussuhteen pysyvyyttä korostavaksi sekä korkeaa ammattitaitoa edistäväksi. Mietinnössä esitetty piispallisen kaitsennan laajentaminen muihin suuriin virkaryhmiin merkitsee piispan työn huomattavaa lisäämistä. Piispallisen kaitsennan ei voida katsoa korvaavan kanttoreiden valtakirjajärjestelmän suurta merkitystä.

Vihkimys jakaa kanttoreiden mielipiteitä. Kanttoreista osa on toivonut vihkimystä tukeksi omalle kutsumukselleen ja identiteetilleen, toiset taas pitävät sitoutuneisuuttaan ja kutsumustaan kirkkoon riittävänä ilman vihkimystäkin.

Kuten mietinnössä laajasti perustellaan, vihkimys on merkitykseltään sekä kirkolle että viranhaltijalle suuri ja sitova. Tällä hetkellä virassa olevien asema pitäisi voida säilyttää ilman uudenlaisen vihkimyksen "pakkoa". Jos vihkimystä ajatellaan eräänlaisena pätevyysvaatimuksena, sen edellyttäminen kesken virkauran tuntuu epäoikeudenmukaiselta, vaikka uusilta viranhaltijoilta vihkimystä vaadittaisiinkin. Nyt virassa olevien mahdollisuutta vaihtaa virkaa tulevaisuudessa ei saa rajoittaa vaatimalla siirtymäajan jälkeen vihkimystä. Kerran saavutettu viran kelpoisuus tulee ehdottomasti säilyä eläkeikään asti. Tulisi myös harkita erityistä siirtymäaikaan niille opiskelijoille, jotka ovat aloittaneet opintonsa ennen uudistusten voimaantuloa.

Liittojen mielestä henkilöstöhallinnon uudistamiseen saattaa olla tarvetta, mutta komitea ei tehtäväksiantonsa laajuuden vuoksi ole pystynyt käsittelemään asiaa riittävän perusteellisesti. Mietinnön esittämien uudistusten toteuttamisessa on riski, että henkilöstöjärjestelyt eivät kokonaisuutena kehity ja että nykyisin hyvin toimivia järjestelyjä menetetään.

Jos tehtäviä päätetään lisätä ja/ tai ammattitaitovaatimuksia laajentaa, tulee samanaikaisesti tehdä päätöksiä diakonaatin virkojen palkkauksen parantamisesta.

5. Koulutus ja rekrytointi

Kanttorin koulutus on jo nykyisellään hyvin laaja, ja sen suorittaminen kohtuujassa edellyttää täysipainoista työskentelyä. Mahdolliset uudet tehtävät edellyttäisivät uudenlaisia ammatillisia opintoja sekä peruskoulutuksessa että täydennyskoulutuksessa. Toisaalta kanttorin koulutukseen sisältyy jo nyt jumalanpalvelukseen keskeisesti liittyviä osioita, kuten liturgiikkaa, hymnologiaa, eksegetiikkaa, dogmatiikkaa ja kirkkohistoriaa. Ammatillisten erityisopintojen vähentäminen voisi näkyä kierteisellä tavalla valmistuvien ammattitaidossa.

Virkarakenneuudistuksen mahdolliset vaikutukset kirkon sektorin koulutukseen sekä ammattiin hakeutumiseen tulisi selvittää. Monet kanttorit ovat huolestuneita muusikoiden asemasta ja arvostuksesta kirkossa ja uskovat uudistuksen vaikeuttavan rekrytointia.

Jos kirkko odottaa hengellisen työn tekijöiltä uudenlaisia valmiuksia ja nykyistäkin vahvempaa hengellistä identiteettiä, liittojen mielestä myös vastuu tarvittavan lisäkoulutuksen järjestämisestä on ensisijaisesti työnantajalla. Kirkon tulee panostaa nykyistä enemmän henkilökuntansa perehdyttämiseen virkasuhteen alkaessa ja täydennyskoulutukseen virkauran kuluessa.

6. Kirkollinen päätöksenteko

Kirkollisessa päätöksenteossa on nykyisellään melko lailla hyödyntämättä muiden hengellisen työn viranhaltijoiden kuin papiston asiantuntemus. Diakonaattiin kuuluvien virkaryhmien osallistumista esimerkiksi kirkolliskokoukseen ei tulisi jättää yksittäisten viranhaltijoiden aktiivisuuden varaan, vaan jonkinlainen pysyvyys tulisi taata kiinteällä paikkamäärällä, kuten komitea esittää. Jos tuomiokapitulin kokoonpanoon avataan paikka maallikkojäsenelle, sama mahdollisuus tulee olla myös diakonaatin edustajalle.

Liittojen mielestä kirkolliskokouksen paikkamäärän lisääminen ei ole asioiden käsittelyn tehokkuuden kannalta toivottavaa.

7. Yhteenveto

Suomen Kanttori-urkuriliitto ja Suomen kirkon pappisliitto eivät ole kokeneet jäsenkuntiansa kannalta tarvetta niin suuriin ja laajoihin uudistuksiin, kuin mietinnössä on esitetty.

Kirkolliskokouksen toimeksianto oli erittäin laaja, joten tehtävä yhdelle komitealle suhteellisen lyhyessä ajassa on ollut hyvin vaativa. Mietinnössä esitetyt teologiset perustelut diakonaatin virkojen yhteen kokoamiselle ja pappisviran yhteyteen liittämiseksi tukevat virkojen asemaa ja tehtävää kirkon kokonaisuudessa, mutta merkitsevät luterilaisen virkateologian uudenlaista tulkintaa. Teologisten perustelujen pohjalta esitetyt käytännön muutokset diakonaatin piiriin luettujen virkojen tehtäviin ja henkilöstöhallintoon ovat osin liian pitkälle meneviä ja edellyttävät osin lisää selvitystyötä.

Mietintöön sisältyvät uudistukset, jotka voidaan toteuttaa

- diakonaatti teologisena käsitteenä, hengellisen työn yhtenäisyyden teologisena perusteluna
- vihkimys kaikille tuleville hengellisen työn tekijöille, mutta ennen uudistuksen voimaantuloa opintonsa aloittaneille siirtymäaika
- hengellistä identiteettiä vahvistavaa koulutusta virkauran alussa ja edetessä
- kirkolliseen päätöksentekoon osallistuminen mahdolliseksi kaikille hengellisen työn tekijöille

Mietintöön sisältyvät uudistukset, joita ei tule toteuttaa

- ei vihkimyspakkoa nykyisin virassa oleville, ei edes virkaa vaihdettaessa
- ei uusia työalaaan liittymättömiä tehtäviä
- ei virkamiesoikeudellisen aseman heikennyksiä
- ei erityiskoulutuksesta eikä erityisammattitaidosta tinkimistä

Edellä esitetyn pohjalta liittojen käsitys on, että komitean ehdotukset ovat siinä määrin keskeneräisiä ja ongelmallisia, että asiaa on syytä edelleen tutkia.

Helsingissä 17.3.2003

**SUOMEN KANTTORI-URKURILIITTO-
FINLANDS KANTOR-ORGANISTFÖRBUND R.Y.**

SUOMEN KIRKON PAPPISLIITTO R.Y.

**Hannu Niemelä
varapuheenjohtaja**

**Juha Kauppinen
puheenjohtaja**

**Annamari Jokinen
toiminnanjohtaja**

**Esko Jossas
toiminnanjohtaja**